

НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА ЛИЧНОСТИ

doi: 10.7251/GPF1335033J

***Апстракт:** Заштита права личности обезбјеђује се јавноправним и приватноправним (грађанскоправним) средствима правне заштите. Ова правнозаштитна средства права личности се међусобно не искључују, већ, свака на свој начин, штите ова добра. Међутим, грађанскоправна заштита права личности иде „најдубље“ и покрива све могуће ситуације њихове повреде. У нашем праву прихваћено је стајалиште о јединственој грађанскоправној заштити свих права личности (уз уважавање специфичности заштите појединих права личности) путем неколико тужби: тужба за утврђење, тужба за пропуштање, тужба за уклањање, тужба за накнаду штете (материјалне и нематеријалне) и тужба за стицање без основа. У оквиру тужби за накнаду материјалне штете разликујемо оне које се односе на накнаду трошкова сахране, трошкова лијечења, изгубљене зараде и изгубљеног издржавања и помагања.*

***Кључне ријечи:** права личности, заштита права личности, накнада материјалне штете, трошкови сахране, трошкови лијечења, изгубљена зарада, изгубљено издржавање и помагање.*

1. ПОЈАМ ПРАВА ЛИЧНОСТИ

Садржину појма права личности можемо пронаћи у различитим нормативним актима: Уставу, Закону о облигационим односима (ЗОО), прописима о ауторском праву, прописима из области

* Доцент др Раденко Јотановић, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

људских права и слобода и уопште управног права, кривичног права итд. Међутим, ни један од ових нормативних аката не даје експлицитну дефиницију права личности. Чак и одредбе ЗОО-а, који је најмјеродавнији за регулисање материје о правима личности, не дају њихову дефиницију. ЗОО регулише само нематеријалну штету и даје њену дефиницију: „... наношење другоме физичког или психичког бола или страха“ (чл. 155).¹ Дакле, ЗОО се у дефиницији нематеријалне штете не позива на права личности, али у неким другим члановима (чл. 157, 199, 200/1) спомиње права личности у контексту накнаде нематеријалне штете.²

Међутим, погрешно је на основу релације „права личности – неимовинска штета“ изводити закључак о идентичности ових правних института, прије свега зато што је тужба за накнаду нематеријалне штете најчешћи, али не и једини начин правне заштите права личности, односно свака повреда права личности не проузрокује увијек нематеријалну штету. Поготово је незахвално везивати права личности за нематеријалну штету у нашем праву због њене субјективне концепције, по којој није довољно само да постоји повреда права личности, већ је *condition sine qua non* проузроковање неке од последица те повреде (физичког и психичког бола или страха). Нематеријална штета јесте нужно везана за права личности, тако „... да се изван учења о праву личности неимовинска штета уопће не може разматрати,...“³ али је „...учење о правима

---

¹ Слично је и у праву других држава која не дају законску дефиницију права личности, али је у одговарајућим одредбама грађанских закон(ик)а дата дефиниција нематеријалне штете, в. Калођера, Марко: *Накнада неимовинске штете – расправе из компаративног права*, Загреб, 1941. година, стр. 82 и даље; Радоловић, Алдо: *Право личности као категорија грађанског права*, стр. 161 и даље.

² Медић, Душко: Прилог расправи о концепту нематеријалне штету у Републици Српској *de lege ferenda*, *Зборник радова за XII редовно саветовање са међународним учешћем Удружења за одитетно право*, Златибор, 2009. година, стр.73.

³ Ово је теза професора Радоловића по којој сматра да се „...у односу на право личности, потреба за специфичном конструкцијом неимовинске штете јавља једино у случајевима ако: 1. Појам неимовинске штете поставимо уже од појма права личности (шире објективно не може) и 2. Ако се усвоји и принцип

личности објективно шире подручје од нематеријалне штете (новчана или у неком другом облику) и представља само један од облика заштите личности“.⁴ Свака повреда права личности није, дакле, аутоматски и неимовинска штета у правнотехничком смислу,⁵ али не важи и обрнуто, тј. нема нематеријалне штете без повреде права личности. Једноставно речено, права личности могу постојати и без накнаде нематеријалне штете, али нематеријална штета не може егзистирати без права личности.

Независно од (накнаде) нематеријалне штете, правна теорија и правни теоретичари дали су своју дефиницију права личности те на тај начин допринијели да су она „...у знатнијој мери него други правни институти, управо чедо науке, пошто је баш наука изузетно заслужна за њихово уобличавање и признавање“⁶. У томе смислу наилазимо на различите, често међусобно супротстављене, правнотеоријске дефиниције права личности. Неке од тих дефиниција право личности одређују као „Права која припадају лицу као таквом, права која се односе на тзв. лична добра, тј. добра која се не могу оделити од човека, јер се односе на поједина својства или манифестације човекове личности“.⁷ Затим, „Право личности у објективном смислу представља скуп норми етичко-правног поретка којима се регулира право сваког правног субјекта на слободно испољавање и развој властите личности, у складу са ступњем (свог) психосоцијалног развоја, а право личности у субјективном смислу је право одређеног субјекта да од свих других правних субјеката тражи и оствари поштивање и развој властите личности

новчане накнаде као облика поправљања те штете (што само право личности не имплицира)“, в. Радоловић, Алдо: *Право личности као категорија личног права*, стр. 160-162.

⁴ Петровић, Здравко: *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, Војна књига, Београд, 1996. година, стр. 12.

⁵ Станковић, Обрен: *Накнада штете*, Номос, Београд, 1998. година, стр. 30-33.

⁶ Водинелић, Владимир: *Лично право као субјективно право и као грана права*, *Архив*, бр. 3/1976, стр. 375.

⁷ Гамс, Андрија: *Заштита личности у грађанском праву*, *Архив*, бр. 1-2/1964, стр. 1.

у складу са својим психосоцијалним ступњем развоја“.⁸ Сличну дефиницију даје и професор Гавела: „Особна права у објективном смислу јесу скуп правних норми (правила) које уређују грађанскоправни аспект припадања под правну власт сваке особе оних њезиних особних, неимовинских добара која се у односном правном поретку признају и штите, а у субјективном смислу су права грађанскоправне (приватноправне) нарави која припадају правном субјекту, дајући му непосредну, апсолутну правну власт гледе оних његових особних, неимовинских добара чију заштиту јамчи правни поредак (гледе живота и тијела, слободе, достојанства и др.) и то власт да с тим добрима и користима од њих чини што га је воља те да свакога другог од тога искључи, ако то није противно туђим правима ни законским ограничењима“.⁹ Ту су и још неке дефиниције права личности: „Лично право је државном принудом гарантована могућност субјекта да неометан од других реализује лично добро“¹⁰, „Право личности је право на уживање добра повезана са личношћу, дејствујуће према свакоме“¹¹, „Права личности су она права која припадају човеку као таквоме, с обзиром на његово постојање, његове физичке и психичке снаге ... то су „природна“ „урођена“ права човека“.^{12 13}

Поред ових дефиниција домаћих аутора постоје и бројне дефиниције права личности које су дали реномирани страни правни

⁸ Радоловић, Алдо: Субјективна неимовинска права у грађанском праву, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 4/1983, стр. 148.

⁹ *Gavella, Nikola: .Особна права*, први дио, Правни факултет Свеучилишта Загреб, Загреб, 2000. година, стр. 13.

¹⁰ Водинелић, Владимир: *Лично право као субјективно право и као грана права*, стр. 385.

¹¹ *Otto Friedrich von Gierke: Deutsches Privatrecht, I. Bd, Allgemeiner Teil und Personenrecht, Leipzig*, 1895, стр. 702.

¹² Финжгар, Алојзиј: *Права личности*, Службени лист, Београд, 1988. година, стр. 43.

¹³ Берислав Матијевић наводи још неке дефиниције права личности које су дали поједини правни теоретичари бивше Југославије, в. Матијевић, Берислав: *Права особности – личности, Хрватска правна ревија*, бр. 1/2006, стр. 21-22. Такође, и Јулијано Дропулић, в. Дропулић, Јулијано: *Право на приватни живот и душевни интегритет*, Визура, Загреб, 2002. година, стр. 11 -14.

теоретичари. Неке од њих су: „Под правом личности означава се право на општи захтјев да човјек буде вреднован као особа“,¹⁴ „Под правима личности подразумеијева се право на захтјев да свака особа буде призната као морална и духовна личност“,¹⁵ „Право личности је право на пажњу и заштиту људског достојанства“¹⁶ итд.

2. ГРАЂАНСКОПРАВНА ЗАШТИТА ПРАВА ЛИЧНОСТИ

Права личности као и друга субјективна права су утужива, а туживост субјективног права се најчешће дефинише као „... особина таквог права по којој оно ужива судску заштиту, што значи да ће, на тражење свог носиоца, у случају повреде или угрожења бити правноснажно утврђено и принудно реализовано“.¹⁷ Расправљајући о односу парничног поступка и субјективних грађанских права, односно индивидуалних интереса професор Познић сматра да постоје два циља парничног поступка: непосредни циљ види у заштити субјективних приватних права, а посредни у одржавању објективног права, односно општег, друштвеног интереса.¹⁸ Професор Водинелић наводи да је у међувремену дошло до проширења циљева парничног поступка тако што је његов непосредни циљ постало и нешто што није субјективно право, односно индивидуални интерес, а различито је и од општих, друштвених интереса. Ради се о заштити скупних, колективних интереса, као нпр. код заштите животне средине. Исто тако дошло је и до проширења посредног циља у смислу да је задатак парничног поступка не само да остварује правни поредак, него и да доприноси његовом

¹⁴ *Otto Friedrich von Gierke: op. cit.*, стр. 702.

¹⁵ *Kohler, J.: Das Individualrecht als Namensrecht, Berlin, 1891.*, наведено према: Дропулић, Јулијано: *op. cit.*, стр. 12.

¹⁶ *Hubmann, H.: Das Persönlichkeitsrecht, Köln – Graz, 1967.*, стр. 113 и 139, наведено према: Дропулић, Јулијано: *op. cit.*, стр. 12.

¹⁷ Познић, Боривоје: Туживост субјективног права, *Анали*, бр. 2/1969, стр. 157.

¹⁸ в. Познић, Боривоје: *О објективним границама правноснажности грађанске пресуде*, док. дисертација, Правни факултет у Београду, 1952. година, стр. 2 и даље.

стварању путем суда.¹⁹

Заштита права личности обезбјеђује се јавноправним (међународноправним, уставноправним, управноправним, кривичноправним), али и приватноправним (грађанскоправним) средствима правне заштите. Јавноправна и приватноправна заштита права личности се међусобно не искључују, већ обје, свака на свој начин, штите лична добра и права личности у погледу тих добара (позитиван сукоб надлежности), тако да се овдје, у ствари, ради о специфичном споју јавног и приватног права.²⁰ Нас првенствено интересује грађанскоправна заштита права личности и то њен материјалноправни аспект, а процесноправни аспект само уколико је у функцији овог првог. При томе, треба имати у виду да ЗОО садржи и одредбе које задиру у подручје грађанског процесног права и самим тим имају процесни карактер, а и процесни закони, у мањој или у већој мјери, садрже материјалноправне одредбе, а појединим материјалноправним одредбама регулишу се и институције из области облигационог права.²¹ ЗОО у великом броју случајева користи „акцијскоправни“ модул уређења својих норми, тј. материјалноправни приступ замјењује се правозаштитним.²²

Предност грађанскоправне заштите права личности у односу на друга средства правне заштите је та што је она у рукама оштећеног, тако да од њега зависи хоће ли или неће тражити заштиту повређеног личног добра, јер је управо оштећени (као и његови блиски сродници) тај кога ова повреда највише погађа. Због тога грађанскоправна заштита права личности треба да иде „најдубље“ и покрије све могуће ситуације повреде личних добара.²³

---

¹⁹ в. Водинелић, Владимир: Циљ и предмет парничног поступка – две рефлексије о односу субјективних права и парничног поступка, *Анали*, бр. 2-3/1996, стр. 16-18.

²⁰ *Gavella, Nikola: op. cit.*, стр. 44; Медић, Душко: *op. cit.*, стр. 72.

²¹ Станковић, Гордана: Закон о облигационим односима и процесни закони, *Правни живот*, бр. 4-5/1989, стр. 827-828.

²² Дика, Михајло: Операционализација Закона о обвезним односима, *Правни живот*, бр. 4-5/1989, стр. 858-859.

²³ Радоловић, Алдо: Право личности у грађанском праву Хрватске, *Владавина права*, бр. 1/1998, стр. 90.

Право на грађанскоправну заштиту имају непосредно оштећена лица, као и нека друга лица (нпр. блиски сродници погинулог), у случају противправне повреде (повреде у ужем смислу, стања супротног праву личности) или угрожавања (повреде у ширем смислу, опасности да такво стање наступи) на објекту права личности.²⁴ Ово своје право титулари остварују путем суда и то у парници, која се води по општим правилима Закона о парничном поступку, а у законом одређеним случајевима и путем самопомоћи. Уколико је посебним законом (*lex specialis*) регулисан посебан пут правне заштите за повријеђено/угрожено право личности, онда ће се правна заштита остварити према правилима тога закона, а тек супсидијарно по општим правилима Закона о парничном поступку. Тако нпр. Законом о здравственој заштити Републике Српске регулисано је да пацијент, коме је у остваривању здравствене заштите повријеђено неко његово право, има право да се приговором обратити директору здравствене установе (чл. 31/1), а тек уколико пацијент није задовољан одлуком директора може покренути спор код надлежног суда (чл. 31/4).

У правној теорији постоје три различита приступа о томе како организовати систем заштите права личности.²⁵ Према првом становишту, правна заштита се организује на јединствен начин за сва права личности. Према другом становишту, сматра се да свако појединачно право личности захтијева посебан облик заштите, комбинован са свим другим правно могућим облицима заштите. Према трећем становишту, заштита права личности идентична је заштити било којих других субјективних грађанских права, па о овом проблему не треба посебно говорити. Као што се види, ове разлике у погледу организације система заштите проистичу из разлике у схватањима да ли се ради о једном јединственом, општем праву личности или постоји више појединачних, самосталних права личности.

²⁴ Водинелић, Владимир: *Лична права*, одредница у *Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада*, том I, Београд, 1978. година, стр. 926.

²⁵ Радоловић, Алдо: *Право личности као категорија грађанског права*, стр. 311.

Чини се да је највише прихваћено стајалиште о јединственој заштити свих права личности, уз уважавање специфичности заштите појединих права личности. У томе смислу, уз мање – веће разлике међу теоретичарима,²⁶ постоји неколико средстава заштите права личности и то: тужба за утврђење (декларативна), тужба за пропуштање, тужба за уклањање, тужба за накнаду штете (материјалне и нематеријалне) и тужба за стицање без основа (правно неосновано обогаћење).

3. ТУЖБЕ ЗА НАКНАДУ МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

Код одговорности за накнаду материјалне штете у случају повреде права личности примјењују се опште претпоставке одговорности за накнаду материјалне штете у које ми овдје нећемо улазити. Говорићемо само о специфичностима накнаде материјалне штете у случају повреде или угрожавања права личности.

Прије свега, може се поставити питање легитимности накнаде штете због повреде права личности без обзира што ЗОО садржи посебне одредбе о накнади штете проузроковане смрћу, тјелесном повредом и оштећењем здравља (чл. 193-197). Ради се о томе да права личности представљају лична, неимовинска добра везана за личност свога титулара која као таква не могу имати еквивалент у новчаној противвриједности. Наиме, због материјалне штете (а тако је и код нематеријалне) која настаје као посљедица повреде права личности у правној теорији (не и законодавству) постоји мишљење да се овдје ради о тзв. индиректној имовинској штети.²⁷ Код ове штете оштећени усљед повреде појединих права личности (права на тјелесни и психички интегритет, права на слободу и др.), трпи и имовинску (економску) штету која се огледа у не-

---

²⁶ Водинелић, Владимир: *Лична права*, стр. 926-936; Финжгар Алојзиј: *Права личности*, стр. 49-70; Радоловић, Алдо: *Заштита личности правних субјеката по закону о обвезним односима, Наша законитост*, бр. 9-10/1988, стр. 1215 и *Право личности као категорија грађанског права*, стр. 315-334; *Gavella, Nikola: op. cit.*, стр. 44-63; Мораит, Бранко: *Закон о облигационим односима и заштита права личности, Правна ријеч*, бр. 16/2008, стр. 149-153.

²⁷ Радоловић, Алдо: *Право личности као категорија грађанског права*, стр. 323.

могућности рада, зарађивања и уопште прибављања вриједности имовинског карактера. Стога оштећени трпи ту тзв. индиректну, а не директну имовинску штету, јер човјекова личност сама по себи не може представљати имовинску вриједност.

Међутим, природа штете није одређена врстом нападнутог објекта да би се на основу тога одређивала и врста штете. Штета је и уништење туђе ствари и проузроковање повреде туђег тијела. Тако је и самим ЗОО-ом одређена класификација штете на обичну штету и изгубљену зараду, односно на материјалну и нематеријалну штету (чл. 155), а не на „тјелесну штету“ и на „не тјелесну штету“, тј. штету на имовини у смислу имовине као економске категорије.

Поред тога, према одредбама ЗОО-а штету не представља умањење радне или животне способности, наружености или унакажености, повреда слободе, повреда тјелесног интегритета као таквих, тј. као права личности, већ је штета изгубљена зарада усљед неспособности за рад (чл. 195), претрпљени душевни болови због умањења животне активности, због наружености или унакажености или повреде слободе (чл. 200).²⁸

Разликујемо неколико облика накнаде материјалне штете због проузроковања смрти лица и то: накнаду трошкова сахране, неуспјелог лијечења умрлог, других потребних трошкова учињених у вези с тим лијечењем, изгубљене зараде због неспособности за рад коју би умрли остварио у периоду од доношења тешке тјелесне повреде па до наступања смрти, изгубљеног издржавања које је умрли давао или је био дужан да даје другим лицима и изгубљено помагање које је умрли редовно давао другим лицима. Поред тога, постоји и неколико облика накнаде материјалне штете због тјелесне повреде и/или оштећења здравља и то: накнада трошкова лијечења, других потребних трошкова насталих у вези с тим лијечењем, изгубљене зараде због неспособности за рад за вријеме

²⁸ Станковић, Обрен: Накнада штете (имовинске и неимовинске) према Закону о облигационим односима, *Анали*, бр. 3-5/1978, стр. 483-484; Петровић, Здравко и Мрвић - Петровић, Наташа: *Накнада штете због смрти, телесне повреде или оштећења здравља*, ГТЗ, Београд, 2008. година, стр. 12.

трајања лијечења, изгубљене зараде због потпуне или дјелимичне неспособности за рад које су се показале као последице задобивене тјелесне повреде или оштећења здравља у виду трајне или привременене неспособности за рад оштећеног лица, повећаних издатака које оштећено лице има због трајно повећаних потреба које су настале због доношења тјелесне повреде или оштећења здравља и новчаног губитка које оштећено лице има због уништене или смањене могућности његовог даљег развијања и напредовања.²⁹

3.1. Накнада трошкова сахране

Неспорно је да лице које је одговорно за проузроковану штету има обавезу да надокнади трошкове сахране. Тако је регулисано и у чл. 193/1 ЗОО-а: „Ко проузрокује нечију смрт дужан је накнадити уобичајене трошкове његове сахране“. Међутим, као спорно се појавило тумачење дијела ове одредбе који се тиче „уобичајених трошкова“ сахране, тј. који су то уобичајени трошкови и који као такви треба да обухвате накнаду за трошкове сахране. У литератури се наводи да „уобичајени трошкови“ имају двоструко значење.³⁰ Прво, представљају моралну норму која обавезује породицу или родбину умрлог лица да га сахране у складу са обичајима, а лице које одговара за штету дужно је накнадити трошкове сахране она која су те трошкови имали. Према другом значењу, одговорно лице за штету обавезно је надокнадити трошкове сахране у обиму који представља просјечне трошкове, које сноси претежан дио становништва приликом сахрањивања свога ближњег. Такође, уобичајени трошкови могу обухватити „неужне трошкове“ и „остале

---

²⁹ Визнер, Борис: *Коментар закона о обвезним (облигационим) односима*, Књига I, чл. 1-157, Загреб, 1978. година, стр. 877.

³⁰ *Simonetti, Petar*: Накнада трошкова сахране, *Правни живот*, издање поводом десетогодишњице доношења Закона о облигационим односима, Том I, 2008. година, стр. 552; Петровић, Драгољуб: Новчана накнада материјалне штете проузроковане смрћу или повредом тела, *Правни живот*, бр. 9-10/1992, стр. 1387.

уобичајене трошкове сахране“.³¹

С обзиром да су „уобичајени трошкови“ правни стандард и да их суд одређује према схватањима средине из које усмрћени потиче, у којој је живио и у којој ће бити сахрањен, као уобичајени трошкови се, углавном, признају трошкови набавке сандука и погребне опреме, одјеће за покојника, превоза умрлог до мјеста сахране, закупа земљишта или набавка гробног мјеста или трошкови крематоријума, ископ гроба и неки други трошкови. Међутим, схватања средине могу понекад бити неприхватљива за суд, јер могу личити на веселја. Због тога се као спорни трошкови сахране јављају трошкови јела и пића за већи број учесника сахране, трошкови поклона учињених појединим лицима и сл. Поред тога, као спорни могу се појавити и трошкови за надгробни споменик, уређења и одржавања гробног мјеста, вјерског обреда (свештеника, погребног вијенца и цвијећа), набавку одјеће жалости (црнине), објаву читуље, превоза ради изјаве саучешћа и неки др. трошкови.³²

Дугогодишње нејединство судске праксе око основаности досуђивања трошкова надгробног споменика прекинуто је на проширеној сједници Врховног суда Југославије од 19.10.1970. године, на којој је усвојен јединствен став: „ Ко је одговоран за штету насталу усљед смрти неког лица обавезан је да накнади и трошкове за постављени надгробни споменик умрломе, ако је то уобичајено у мјесту сахране“.³³ Овим ставом Врховног суда није одређен обим признатих трошкова надгробног споменика, али је то учињено Правним ставом Суда удруженог рада од 08.04.1981. године, као и пресудом Врховног суда Србије бр. Рев. 784/85, тако да се признају само они трошкови које у ту сврху чине грађани просјечних имовинских прилика у мјесту сахране.³⁴ Усвојени став Врховног

³¹ Бабић, Илија: *Облигационо право - општи део*, Службени гласник, Београд - Сремска Каменица, 2009. година, стр. 248-252.

³² Петровић, Здравко и Мрвић - Петровић, Наташа: *op. cit.*, стр. 31-32; Петровић, Драгољуб: *op. cit.*, стр. 1388-1389.

³³ Наведено према: *Simonetti, Petar: op. cit.*, стр. 555.

³⁴ Наведено према: Петровић, Драгољуб: *op. cit.*, стр. 1388.

суда обавезује туженог на накнаду трошкова само за постављени надгробни споменик, тако да се као спорно јавило и питање накнаде трошкова надгробног споменика док још није постављен (изграђен). У томе смислу је ово питање рјешавано на Заједничкој сједници Савезног суда, врховних судова република и аутономних покрајина и Врховног војног суда од 23-24.05.1989. године гдје је заузет став да се „накнада за надгробни споменик може досудити и када тужилац учини вероватним да ће споменик подићи“. На овај начин су заштићена сиромашна лица која нису у могућности да властитим средствима подигну надгробни споменик, без обзира што би те трошкове касније регресирали од лица одговорног за накнаду штете. Као што се види за овакав став нису истакнути правни него првенствено социјални разлози.³⁵

Судска пракса признала је и трошкове куповине гробнице „... уколико је оштећени због изненадне смрти блиског сродника (супруге) био присиљен купити гробницу и платити куповину у таквом износу који је једино омогућавао такву купњу (без обзира на број особа који би могао бити покопан у том гробу)“.³⁶

Што се тиче осталих спорних трошкова сахране (уређење и одржавање гробног мјеста, даћа, вјерски обред и др.) углавном се поступа на сличан начин као и код накнаде трошкова надгробног споменика. Дакле, уколико је уобичајено (постоји обичајна, морална норма) да породица и родбина умрлог предузима одређене радње и активности везане за сахрану, онда ће се и одговорно лице обавезати на накнаду трошкова који су при томе настали. Исто тако, с обзиром на могућност да у конкретном случају могу настати мањи или већи трошкови сахране у зависности од тога да ли је сахрана „скромнија“ или „луксузнија“, онда ће се досудити „уобичајени трошкови“, тј. просјечни трошкови према обичајима у мјесту сахране. Ови уобичајени трошкови сахране могу се досудити само уколико обичајна правила везана за сахрану умрлог нису у супротности са правилима јавног поретка (уставним начелима,

---

³⁵ Бабић, Илија: *op. cit.*, стр. 250.

³⁶ Одлука Врховног суда Хрватске, Гж. гр. 2359/78 од 20.03.1979, године, наведено према: Петровић, Драгољуб: *op. cit.*, стр. 32.

императивним прописима и моралом). Приликом одређивања трошкова сахране као критеријуми могу послужити одредбе Закона о комуналним делатностима³⁷ које се односе на погребну дјелатност и гробља, а којим одредбама је регулисано шта све обухвата погребна дјелатност и одржавање гробља (чл. 2/1/6 закона)³⁸.

3.2. Накнада трошкова лијечења

Накнада трошкова лијечења може обухватити све трошкове настале у вези са лијечењем („око лијечења“ како то ЗОО регулише у чл. 195/1) оштећеног лица, као и друге потребне трошкове у вези са лијечењем, било да се ради о умрлом лицу које је прије смрти неуспјешно лијечено или о оштећеном лицу које је штетном радњом штетника претрпјело само тјелесну повреду и/или оштећење здравља. Ово проистиче из законске одредбе чл. 193/2 ЗОО-а: „Он (штетник, прим. Р.Ј.) је дужан накнадити и трошкове његовог (умрлог лица, прим. Р.Ј.) лијечења од задобијених повреда и друге потребне трошкове у вези са лијечењем, ...“, као и одредбе чл. 195/1 ЗОО-а: „Ко другоме нанесе тјелесну повреду или му наруши здравље, дужан је накнадити му трошкове око лијечења и друге потребне трошкове с тим у вези,...“.

Независно од тога да ли је лице умрло или не, оштећени има право на накнаду свих трошкова лијечења које је резултат претрпјеле тјелесне повреде и/или оштећења здравља. Разлика је само у титулару права на накнаду трошкова лијечења, тако да се у случају смрти лица као титулар јавља неко друго лице (наследници умрлог), а код саме тјелесне повреде и/или оштећења здравља титулар је лице о чијем се тијелу и/или здрављу ради.

³⁷ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 11/95 и 51/02.

³⁸ Чл. 2/1/6 Закона о комуналним делатностима Републике Српске регулише: „Погребна делатност обухвата одржавање гробља и крематоријума, пружање погребних услуга, обављање свих послова везаних за сахрањивање грађана (припремање гробних места, опремање умрлих, њихов пренос, спровођење церемоније сахрањивања, односно кремирања, уређивање и одржавање гробова и др.)“.

Штета настала у виду материјалних издатака за лијечење представља стварну (обичну, постојећу) штету и њена висина се може одредити када су се у пуној мјери испољиле штетне посљедице по живот, тијело и/или здравље оштећеног лица. Трошкови лијечења обухватају материјалне издатке настале као посљедица лијечења повријеђеног лица у медицинској установи укључујући и трошкове примијењене медицинске терапије и лијекова. Оштећено лице може од одговорног лица захтијевати накнаду трошкова лијечења и прије него што их оно исплати здравственој установи, под условом да добије (пред)рачун за њихово плаћање.³⁹ Трошкови лијечења код тјелесне повреде и/или оштећења здравља обухватају све трошкове које је оштећено лице имало од момента настанка тјелесне повреде и/или оштећења здравља па до момента његовог проглашења способним за рад или потпуно или дјелимично неспособним за рад и по томе се, између осталог, разликују од накнаде изгубљене зараде због неспособности за рад усљед тјелесне повреде и/или оштећења здравља која се може остварити само послје тога момента па за убудуће.

Други потребни трошкови настали у вези са лијечењем су сви трошкови који доприносе успјешном и бржем излечењу оштећеног лица, тј. који су оправдани, као што су: трошкови рехабилитације и бањског лијечења, трошкови набавке медицинских и ортопедских помагала, трошкови превоза ради љекарског прегледа и лијечења оштећеног лица, трошкови пратиоца уколико је потребан оштећеном лицу, трошкови посјете чланова породице током лијечења оштећеног лица у здравственој установи, трошкови појачане исхране оштећеног лица, трошкови масаже, преуређења транспортног средства, адаптације стана и сл.⁴⁰

---

³⁹ Одлука Врховног суда Србије, Рев. Бр. 1403/82, наведено према: Петровић, Здравко и Мрвић - Петровић, Наташа: *op. cit.*, стр. 27.

⁴⁰ Петровић, Здравко и Мрвић-Петровић, Наташа: *op. cit.*, стр. 27; Петровић, Драгољуб: *op. cit.*, стр. 1387.

3.3. Накнада изгубљене зараде

Оштећени који се због тјелесне повреде и/или оштећења здравља морао лијечити није био способан да обавља своје редовне радне активности тако да није могао остварити ни зараду која би му иначе припала да је радио. Ова накнада изгубљене зараде због неспособности за рад обухвата, како накнаду коју би умрли остварио у периоду између доношења тјелесне повреде и/или оштећења здравља па до момента смрти, тако и накнаду коју би остварио оштећени који је претрпио тјелесну повреду и/или оштећење здравља за вријеме лијечења. Ово произлази из одредби чл. 193/2 ЗОО-а : „Он (штетник, прим. Р.Ј.) је дужан накнадити..., као и зараду изгубљену због неспособности за рад“, као и чл. 195/1: „Ко другоме нанесе тјелесну повреду или му наруши здравље, дужан је накнадити му..., као и зараду изгубљену због неспособности за рад за вријеме лијечења“.

Накнада изгубљене зараде из чл. 193/2 ЗОО-а има одређених специфичности у односу на накнаду изгубљене зараде из чл. 195/1 ЗОО-а, а која специфичност се односи на дужину периода за који се ова накнада може захтијевати. Наиме, накнада из чл. 195/1 може се захтијевати само за период док траје лијечење оштећеног, а не и након лијечења без обзира да ли је и у томе периоду оштећени претрпио штету због неспособности за рад услед тјелесне повреде и/или оштећења здравља. Насупрот томе, накнада из чл. 193/2 може се захтијевати све до момента смрти оштећеног, тако да може обухватити не само зараду изгубљену за вријеме лијечења (боловања), већ и за цијело вријеме трајања неспособности за рад до смрти, што отежава одмјеравање накнаде за трошкове изгубљене зараде. Накнада изгубљене зараде за вријеме трајања лијечења (боловања) се релативно лако може утврдити и представља разлику између накнаде за боловање коју је оштећени примао и оне накнаде коју би добио по редовном току ствари да није претрпио тјелесну повреду и/или оштећење здравља. Међутим, накнада изгубљене зараде

за вријеме трајања неспособности за рад после истека времена лијечења треба да обухвати разлику између накнаде коју оштећени стварно (реално) остварује (тј. плате) и оне накнаде која се могла основано очекивати да оштећени није претрпио тјелесну повреду и/или оштећење здравља. Ова разлика у накнади може настати као резултат могућности напредовања у служби да није било повреде, изостанка повишице коју би оштећени добио да није повријеђен и сл.⁴¹ Дакле, обухвата не само стварну (обичну, постојећу) штету, већ и измаклу корист.

Из наведеног произлази да се досуђивање накнаде материјалне штете не врши због тога што је оштећени неспособан (привремено или трајно) за рад, већ је основ за накнаду посљедица те неспособности за рад, а то је изгубљена зарада, мада је у праву присутно и становиште по коме се новчана накнада досуђује и за сам губитак радне способности.⁴² Накнада се, дакле, не рачуна према проценту тјелесног оштећења (неспособности за рад), већ према изгубљеној заради због неспособности за рад.

Изгубљена (или смањена) зарада може се јавити и као резултат потпуне или дјелимичне неспособности за рад (умањене радне способности) која је настала као посљедица тјелесне повреде и/или оштећења здравља. Такође, оштећени због умањене радне способности настале због наношења тјелесне повреде и/или оштећења здравља може имати повећане издатке за одређене потребе или новчани губитак који сноси због уништене или смањене могућности његовог даљег развијања и напредовања. Право на накнаду штете у наведена три случаја оштећени има на основу одредби чл. 195/2 ЗОО-а: „Ако повређени због потпуне или дјелимичне неспособности за рад губи зараду, или су му потребе трајно повећане, или су могућности његовог даљњег развијања и напредовања уништене или смањене, одговорно лице дужно је плаћати повређеном одређену новчану ренту, као накнаду за ту штету“.

---

⁴¹ Петровић, Здравко и Мрвић - Петровић, Наташа.: *op. cit.*, 28-29.

⁴² О критици схватања по коме се новчаном рентом накнађује штета у виду неспособности за рад видјети код: Станковић, Обрен: *Накнада штете*, стр. 373-377.

Изгубљена зарада због потпуне или дјелимичне неспособности за рад је она која настаје у периоду од престанка лијечења (до тога момента оштећени има право на изгубљену зараду из чл. 195/1 ЗОО-а) па за убудуће све док та неспособност за рад траје. Ова штета је резултат неуспјелог лијечења лица оштећеног тјелесном повредом и/или оштећењем здравља јер окончањем лијечења оштећени није доведен у стање у коме се налазио прије тјелесне повреде и/или оштећења здравља. Као посљедица неуспјелог лијечења настала је смањена способност за рад која оштећеном проузрокује штету у виду мање зараде од оне коју би иначе остваривао. При томе се као зарада рачуна свака имовинска корист од рада, независно од тога да ли се јавља у новчаном, натуралном или у облику користи од рада обављеног самом себи, као и независно од тога да ли је оштећено лице у радном односу, односно којом се дозвољеном активношћу бави.⁴³ Такође, поред штете коју трпи због смањене зараде из основног занимања, оштећени има право и на накнаду изгубљене зараде у допунском занимању, уколико се нпр. бави пољопривредом, кућним пословима и сл., а ова штета се одређује у висини трошкова ангажовања туђе радне снаге.

Повећани издаци за одређене потребе као облик материјалне штете на коју оштећени има право, а резултат је нанесене му тјелесне повреде и/или оштећења здравља, могу се састојати у трошковима за појачану исхрану, трошковима лијечења (лијекова) и трошковима за туђу помоћ и његу (приликом кретања, путовања, облачења, узимања хране и др.).

Новчани губитак који оштећени трпи због уништене или смањене могућности његовог даљег развијања и напредовања представља неостварена имовинска корист од рада, тј. изгубљена зарада усљед смањених изгледа за будућност. Досуђује се увијек уз накнаду по основу изгубљене зараде.⁴⁴ Тако нпр. изостанак будућег напредовања као посљедице тјелесне повреде и/или оштећења здравља ће довести и до неоствареног повећања зараде,

⁴³ *Ibidem*, стр. 383.

⁴⁴ Петровић, Здравко и Мрвић-Петровић, Наташа: *Накнада штете због смрти, телесне повреде или оштећења здравља*, стр. 39-40.

која се мора урачунати уз досуђену изгубљену зараду као укупна штета, тј. представља основ за доношење нове судске одлуке којом се повећава износ новчане ренте *pro futuro*.

Накнада изгубљене зараде због неспособности за рад у периоду од проузроковања тјелесне повреде и/или оштећења здравља, па до момента смрти оштећеног (193/2 ЗОО-а), као и зараде због неспособности за рад за вријеме лијечења коју је оштећени претрпио због доношења тјелесне повреде и/или оштећења здравља (чл. 195/1), досуђује се у једнократном износу (одједном).⁴⁵ Разлог томе јесте што је до момента одлучивања о тужбеном захтјеву сва штета позната, као и њена висина. Насупрот томе, накнада изгубљене зараде због неспособности за рад, трајног повећања потреба и уништене или смањене могућности даљег развијања и напредовања оштећеног (чл. 195/2 ЗОО-а) може се досудити у облику новчане ренте. Новчана рента се може досудити с обзиром да се у овим случајевима ради о штети чија је укупна висина непозната (будућа штета), јер се не зна колико ће оштећени живјети и колико ће бити изгубљених зарада.

3.4. Накнада за изгубљено издржавање и помагање

Поред обавезе издржавања између одређеног круга лица која проистиче из законских одредби (код нас је то Породични закон), обавеза издржавања може настати и из деликта. То се догађа у случају када смрћу неког лица престаје издржавање и помагање које је то лице чинило неким другим лицима за живота. Издржаваним и помажућим лицима се тиме причињава материјална штета коју они могу захтијевати од одговорног лица. Ово њихово право проистиче из одредби чл. 194/1 ЗОО-а: „Лице које је погинули издржавао или редовно помагао, као и оно које је по закону имало право захтијевати издржавање од погинулог, има право на накнаду штете коју трпи губитком издржавања, односно помагања“. Дакле, лица која се могу појавити као титулари права на издржавање, односно помагање су она која по закону имају право на издржавање, која је погинули издржавао или редовно помагао.

---

⁴⁵ Визнер, Борис: *op. cit.*, стр. 881.

Право на накнаду штете коју трпе губитком издржавања имају, прије осталих, лица која су могла захтијевати издржавање на основу закона од усмрћеног у тренутку његове смрти, као и у вријеме доношења судске одлуке, иако то за његовог живота нису учинили (ужа концепција). Код нас је круг лица која имају право на законско издржавање одређен одредбама Породичног закона Републике Српске⁴⁶ и ту припадају међусобно чланови породице и други сродници. То могу нпр. бити (ван)брачни супружник, дјеца (малољетна и на редовном школовању), усвојиоци, усвојеници, малољетна браћа и сестре и др. лица, док то нису лица која имају уговорено право издржавања.

Накнада за изгубљено издржавање може се досудити лицима које је усмрћени фактички издржавао (шира концепција), без обзира да ли је имао и законску обавезу да их издржава. Овдје није у питању повреда субјективног права оштећеног, већ повреда једног легитимног интереса који је у складу са правом и моралом.⁴⁷ Код изгубљеног фактичког издржавања је потребно у сваком конкретном случају утврдити круг лица која имају право на накнаду.

Помажућа лица су она према којима погинули није имао законску обавезу издржавања (већ само моралну, из хуманих побуда) и чинио је то стално, редовно и кроз дужи временски период, а у виду материјалног доприноса за потпуно или дјелимично издржавање оштећеног. У круг лица које је погинули редовно помагао припадају: лица која испуњавају услове да захтијевају издржавање, али не постоји ниједан законски давалац који је у могућности да даје издржавање, лица која испуњавају услове да захтијевају издржавање и постоји законски давалац који је у могућности да даје издржавање, али из неких разлога то не чини и лица која не испуњавају услове да захтијевају и добију издржавање, али их је погинули ипак помагао из разлога који су у складу са правом и моралом.⁴⁸

⁴⁶ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/02.

⁴⁷ Станковић, Обрен: *Накнада штете*, стр. 417.

⁴⁸ *Ibidem*, стр. 417-419; Перовић, Слободан и Стојановић, Драгољуб: *Коментар Закона о облигационим односима*, Књига прва, Правни факултет Крагујевац и Културни центар Горњи Милановац 1980, 579.

Накнада материјалне штете за изгубљено издржавање и помагање се накнађује плаћањем новчане ренте, у износу према свим околностима случаја, али не већем од износа које би оштећено лице добијало од погинулог да је остао у животу (чл. 194/2 ЗОО-а), а у складу са начелом потпуне накнаде проузроковане штете (чл. 190 ЗОО-а). Тако нпр. уколико издржавано лице смрћу даваоца издржавања оствари право на породичну пензију, износ укупне новчане ренте ће бити умањен за износ породичне пензије. Новчана рента се досуђује доживотно или за одређено вријеме (чл. 188/1 ЗОО-а), тј. за онолико времена колико би трајало издржавање или помагање да је усмрћени остао у животу, а то је до момента његове природне смрти. Уколико дође до промјене околности које су постојале при доношењу одлуке о одређивању новчане ренте, може доћи и до промјене те одлуке доношењем нове одлуке о повећању, смањењу или укидању новчане ренте (чл. 196 ЗОО-а).

Radenko Jotanović⁴⁹

*COMPENSATION FOR MATERIAL DAMAGE CAUSED BY
VIOLATION OF PERSONALITY RIGHTS*

Abstract:

Protection of personality rights is provided by the application of public law and private law (civil law) instruments of legal protection. Such legal protection of personality rights instruments do not exclude each other, but, individually protect such rights. However, civil law protection of personality rights is „most profound“ in its intention and covers all possible situations of their violation. Our law shares a general assumption of a unique civil law protection of all personality rights (showing respect for specificities of protection of certain personality rights) through several actions: action to establish liability, action for failure to act, removal action, damages action (material and non-material) and unfounded enrichment action. In the scope of compensation for material damage we differ those referring to compensation for funeral costs, medical treatment costs, lost earnings and lost support and maintenance.

Keywords: *personality rights, protection of personality rights, compensation for material damage, funeral costs, medical treatment costs, lost earnings, lost support and maintenance.*

---

⁴⁹ LL.D.ass.prof. Faculty of Law, Banja Luka University Banja Luka

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић, Илија: *Облигационо право - општи део*, Службени гласник, Београд - Сремска Каменица 2009.
- Визнер, Борис: *Коментар закона о обвезним (облигационим) односима*, Књига I, чл. 1-157, Загреб 1978.
- Водинелић, Владимир: Лично право као субјективно право и као грана права, *Архив*, бр. 3/1976,
- Водинелић, Владимир: Циљ и предмет парничног поступка – две рефлексije о односу субјективних права и парничног поступка, *Анали*, бр. 2-3/1996,
- Водинелић, Владимир: *Лична права*, одредница у *Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада*, том I, Београд 1978.
- Gavella, Nikola: Особна права*, први дио, Правни факултет Свеучилишта Загреб, Загреб 2000.
- Гамс, Андрија: Заштита личности у грађанском праву, *Архив*, бр. 1-2/1964,
- Дика, Михајло: Операционализација Закона о обвезним односима, *Правни живот*, бр. 4-5/1989,
- Дропулић, Јулијано: *Право на приватни живот и душевни интегритет*, Визура, Загреб 2002.
- Калођера, Марко: *Накнада неимовинске штете – расправе из компаративног права*, Загреб 1941.
- Kohler, J.: Das Individualrecht als Namensrecht, Berlin, 1891.*,
- Матијевић, Берислав: Права особности – личности, *Хрватска правна ревија*, бр. 1/2006,
- Медић, Душко: Прилог расправи о концепту нематеријалне штету у Републици Српској *de lege ferenda*, *Зборник радова за XII редовно саветовање са међународним учешћем Удружења за одитетно право*, Златибор 2009.
- Мораит, Бранко: Закон о облигационим односима и заштита права личности, *Правна ријеч*, бр. 16/2008,
- Otto Friedrich von Gierke: Deutsches Privatrecht, 1. Bd, Allgemeiner*

Teil und Personenrecht, Leipzig, 1895,

Перовић, Слободан и Стојановић, Драгољуб: *Коментар Закона о облигационим односима*, Књига прва, Правни факултет Крагујевац и Културни центар Горњи Милановац 1980.

Петровић, Драгољуб: Новчана накнада материјалне штете проузроковане смрћу или повредом тела, *Правни живот*, бр. 9-10/1992,

Петровић, Здравко: *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, Војна књига, Београд 1996.

Петровић, Здравко и Мрвић-Петровић, Наташа: *Накнада штете због смрти, телесне повреде или оштећења здравља*, ГТЗ, Београд 2008.

Познић, Боривоје: Туживост субјективног права, *Анали*, бр. 2/1969,

Познић, Боривоје: *О објективним границама правноснажности грађанске пресуде*, док. дисертација, Правни факултет у Београду 1952.

Радоловић, Алдо: *Право личности као категорија грађанског права*, докторска дисертација, Загреб 1985.

Радоловић, Алдо: Субјективна неимовинска права у грађанском праву, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 4/1983,

Радоловић, Алдо: Право личности у грађанском праву Хрватске, *Владавина права*, бр. 1/1998,

Радоловић, Алдо: Заштита личности правних субјеката по закону о обвезним односима, *Наша законитост*, бр. 9-10/1988,

Simonetti, Petar: Накнада трошкова сахране, *Правни живот*, издање поводом десетогодишњице доношења Закона о облигационим односима, Том I, 2008. година,

Станковић, Гордана: Закон о облигационим односима и процесни закони, *Правни живот*, бр. 4-5/1989,

Станковић, Обрен: *Накнада штете*, Номос, Београд 1998.

Станковић, Обрен: Накнада штете (имовинске и неимовинске) према Закону о облигационим односима, *Анали*, бр. 3-5/1978,

Финжгар, Алојзиј: *Права личности*, Службени лист, Београд 1988.

Hubmann, H.: Das Persönlichkeitsrecht, Köln – Graz, 1967..

